

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ІМЕНІ ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Факультет цивільного захисту

Кафедра психології діяльності в особливих умовах

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

за освітньо-професійною програмою «Екстремальна та кризова психологія»
циклу професійної обов'язкової підготовки
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності 053 «Психологія»

Рекомендовано кафедрою психології
діяльності в особливих умовах
на 2024-2025 навчальний рік.
Протокол від 27.08.2024, №2

Силабус розроблено відповідно до Робочої програми
навчальної дисципліни «Вікова психологія»

2024 рік

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДИСЦИПЛІНУ

1. Анотація

Навчальна дисципліна «Вікова психологія» для підготовки здобувачів за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти спеціальності 053 «Психологія» спрямована на формування знань про виникнення і розвиток психічних процесів і властивостей у дітей, підлітків, юнаків та дорослих, зумовлених віком змін співвідношень між ними, становленням різних видів діяльності, віковими можливостями засвоєння знань, головними факторами розвитку та формування гармонійної особистості. Отримані знання допомагають розвинути практичні уміння, що забезпечує творчість та ініціативу в професійній діяльності.

Курс передбачає формування поглиблених знань в галузі індивідуально-психологічних особливостей розвитку індивіда на різних етапах онтогенезу та стійких вмій застосовувати набуті знання під час вирішення проблем професійного характеру.

2. Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Чередниченко Тетяна Володимирівна, викладач кафедри психології діяльності в особливих умовах факультету цивільного захисту
Контактна інформація	м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8, кабінет 213. Номер телефону: 067 470 77 67
E-mail	cherednychenko_tetiana@chipb.org.in
Наукові інтереси	Стосуються проблематики міжособистісного спілкування, корекційно-розвивальної роботи та вивчення психологічних особливостей особистості в особливих та екстремальних умовах.
Професійні здібності	Комунікативні здібності, педагогічна емпатія, навички навчання та викладання, організації наукової діяльності, досвід практичної роботи з особистістю.
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Автор та співавтор понад 20 наукових публікацій у вітчизняних та міжнародних виданнях з проблем вікової психології, психології особистості, психології діяльності в особливих умовах, в тому числі періодичних наукових виданнях, які індексуються в міжнародних наукометричних базах Index Copernicus International.

3. Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті інституту (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щочетверга кожного місяця з 14.00 до 15.00 в кабінеті № 213. У разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

4. Мета вивчення дисципліни

Полягає у оволодінні загальними закономірностями розвитку людини на різних етапах її індивідуального життя та формуванні у здобувачів досвіду практичного застосування знань у повсякденному житті та в майбутній професійній діяльності, у здатності до самостійного оволодіння психологічними знаннями, формуванні навичок творчого мислення та професійного саморозвитку.

5. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна (денна)	заочна (дистанційна)
Статус дисципліни	Обов'язкова професійна	
Рік підготовки	2-й	2-й
Семестр	4-й	4-й
Обсяг дисципліни:		
в кредитах ЄКТС	4,5	4,5
кількість модулів	1	1
загальна кількість годин	135	135
Розподіл часу за навчальним планом:		
лекції (годин)	28	6
семінарські, практичні (годин)	34	4
самостійна робота (годин)	73	125
Форма підсумкового контролю		
залік	-	-
іспит	5	1

6. Передумови для вивчення дисципліни

Пререквізити: основи біології людини, загальна психологія, анатомія нервової системи та фізіологія вищої нервової діяльності.

Постреквізити: патологічна та клінічна психологія; психологічне консультування фахівців екстремального профілю діяльності;

конфліктологія, екстремальна та кризова психологія, психотерапія фахівців екстремального профілю діяльності, виконання та захист кваліфікаційної роботи.

7. Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньої програми «Екстремальна та кризова психологія» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	Абревіатура
Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.	ПР 1
Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.	ПР 2
Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.	ПР 3
Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.	ПР 5
Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.	ПР 16

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності	Абревіатура
Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях	ЗК 1
Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології	СК 1
Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків	СК 3
Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.	СК 4

8. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

Змістовий модуль 1. Вікова психологія як наука

Тема №1. Предмет, структура і методи вікової психології.

Література: [Баз.: 3, 4. Доп.: 2-7, 11-14].

Тема №2. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки.

Література: [Баз.: 3, 4. Доп.: 2-7, 11-14].

Змістовий модуль 2. Психічний розвиток на різних вікових етапах

Тема №3. Психологічні особливості дошкільного віку. Дошкільнята «групи ризику».

Література: [Баз.: 1, 3, 4. Доп.: 2-7, 11-14].

Тема №4. Психологічна готовність дітей до школи.

Література: [Баз.: 3, 4, 5. Доп.: 2-7, 11-14].

Тема №5. Психологічні особливості молодшого школяра. Молодші школярі «групи ризику».

Література: [Баз.: 3, 4, 5. Доп.: 2-7, 11-14].

Тема №6. Психологічні особливості підліткового віку. «Група ризику» серед підлітків.

Література: [Баз.: 1, 2, 5. Доп.: 3, 8, 9,12].

Тема №7. Загальна характеристика ранньої юності. Юнаки та дівчата «групи ризику».

Література: [Баз.: 2, 3, 5. Доп.: 4, 6, 10, 13].

Тема №8. Психологія зрілої людини.

Література: [Баз.: 2, 3, 4. Доп.: 4, 6, 10, 14].

Підсумкова модульна робота 1

Іспит

9. Розподіл дисциплін у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять

Назви змістових модулів і тем	Очна (денна) форма				
	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		лекції	семінари (практичні) заняття	самостійна робота*	поточний контроль
МОДУЛЬ 1. ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ					
Змістовий модуль 1. Вікова психологія як наука					
Тема №1. Предмет, структура і методи вікової психології.	14	4	2	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема №2. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки.	14	2	4	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
<i>Разом за змістовим модулем 1.</i>	28	6	6	16	-
Змістовий модуль 2. Психічний розвиток на різних вікових етапах					
Тема №3. Психологічні особливості дошкільного віку. Дошкільнята «групи ризику».	18	4	4	10	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема №4. Психологічна готовність дітей до школи.	18	2	6	10	Опитування, психологічне дослідження, індивідуальна робота
Тема №5. Психологічні особливості молодшого школяра. Молодші школярі «групи ризику».	18	4	4	10	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема №6. Психологічні особливості підліткового віку. «Група ризику» серед підлітків.	18	4	4	10	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема №7. Загальна характеристика ранньої юності. Юнаки та дівчата «групи ризику».	18	4	4	10	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема №8. Психологія дорослого життя.	15	4	4	7	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
<i>Разом за змістовим модулем 2.</i>	105	22	26	57	-
Підсумкова модульна робота 1	2	-	2	-	-
Іспит	-	-	-	-	-
ВСЬОГО	135	28	34	73	-

Назви змістових модулів і тем	Заочна (дистанційна) форма				
	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		лекції	семінари (практичні) заняття	самостійна робота*	ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ
МОДУЛЬ 1. ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ					
Змістовий модуль 1. Вікова психологія як наука					
Тема №1. Предмет, структура і методи вікової психології.	17	2	-	15	індивідуальна робота
Тема №2. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки.	15	-	-	15	індивідуальна робота
<i>Разом за змістовим модулем 1.</i>	32	2	0	30	-
Змістовий модуль 2. Психічний розвиток на різних вікових етапах					
Тема №3. Психологічні особливості дошкільного віку. Дошкільнята «групи ризику».	19	2	2	15	індивідуальна робота
Тема №4. Психологічна готовність дітей до школи.	20	-	-	20	індивідуальна робота
Тема №5. Психологічні особливості молодшого школяра. Молодші школярі «групи ризику».	15	-	-	15	індивідуальна робота
Тема №6. Психологічні особливості підліткового віку. «Група ризику» серед підлітків.	19	2	2	15	індивідуальна робота
Тема №7. Загальна характеристика ранньої юності. Юнаки та дівчата «групи ризику».	15	-	-	15	індивідуальна робота
Тема №8. Психологія дорослого життя.	15	-	-	15	презентація індивідуальних робіт
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	103	4	4	95	-
Іспит	-	-	-	-	-
ВСЬОГО	135	6	4	125	-

* Примітка: самостійна робота здійснюється за методичними рекомендаціями щодо організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Вікова психологія».

10. Орієнтовна тематика індивідуальних завдань

Індивідуальні завдання можуть виконуватись здобувачами як під час семінарських занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання індивідуальних завдань є: написання рефератів, есе, аналітичного огляду, аналізу практичних та проблемних ситуацій, ведення словників психологічних термінів, підбір психологічних методик дослідження, підготовка результатів власних досліджень та ін.

Тематика індивідуальних занять, що наведена у програмі є орієнтовною. Здобувачам надається право вільного вибору теми індивідуальної роботи, що повинна відповідати таким критеріям як: актуальність та відповідність завданням навчальної дисципліни.

Детальний опис форм, вимоги до виконання та критерії оцінювання індивідуальних завдань та/або самостійної роботи здобувачів викладені у методичних вказівках до виконання індивідуальних завдань здобувачів вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія».

1. Історія виникнення і розвитку вікової психології.
2. Основні напрями досліджень у вітчизняній віковій психології.
3. Проблема періодизації вікового розвитку у працях психологів.
4. Становлення міжособистісних відносин на різних етапах онтогенезу.
5. Розвиток різних видів діяльності дитини до вступу в школу.
6. Розвиток пізнавальної сфери дитини до вступу в школу.
7. Розвиток особистості дитини до вступу в школу.
8. Психологічний портрет сучасного школяра в умовах війни.
9. Розвиток особистості на різних етапах шкільного дитинства.
10. Спілкування як чинник становлення підлітка та старшокласника.
11. Емоційне життя дитини на різних етапах шкільного дитинства.
12. Учбова діяльність школярів та розвиток інших видів діяльності впродовж їх навчання в школі.
13. Проблеми психічного розвитку підлітка у сучасних умовах війни.
14. Особистісне та професійне самовизначення в ранній юності.
15. Віковий розвиток дорослого: фактори і закономірності подолання психологічних наслідків війни.
16. Основні теоретичні підходи до розуміння психічного розвитку людини впродовж дорослого життя.
17. Основні новоутворення дитячого та дорослого періоду життя: порівняльна характеристика.
18. Проблема періодизації психічного розвитку дорослої людини.
19. Характеристика, умови запобігання і розв'язання криз дорослості.
20. Виховні впливи в період раннього дитинства.
21. Виховання самостійності і внутрішньої свободи дитини.
22. Психодіагностична функція дитячих ігор.
23. Статеве виховання у підлітковому віці.
24. Особливості морального виховання молодших школярів.
25. Методи психодіагностичної та розвивальної роботи з немовлятами.
26. Методи психодіагностичної та розвивальної роботи з дітьми раннього віку.
27. Методи психодіагностичної роботи з молодшими школярами.
28. Методи психодіагностичної роботи з підлітками.
29. Методи психодіагностичної роботи з старшокласниками.
30. Психологічні проблеми розвивального навчання.
31. Вікові особливості переживання травм війни.

11. Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується в таких формах: навчання заняття за видами, виконання індивідуальних завдань, консультації, контрольні заходи, самостійна робота.

В навчальній дисципліні використовуються такі методи навчання і викладання:

– методи навчання за джерелами набуття знань: словесні методи навчання (лекція, пояснення, бесіда, інструктаж); наочні методи навчання (ілюстрація, демонстрація, спостереження); практичні методи навчання (практична робота, виїзні заняття);

– методи навчання за характером логіки пізнання: аналітичний; синтетичний; індуктивний; дедуктивний; традуктивний;

– методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається: проблемний виклад; частково-пошуковий; дослідницький;

– інноваційні методи навчання: робота з навчально-методичною літературою та відео метод; навчання з використанням технічних ресурсів; інтерактивні методи; методи організації навчального процесу, що формують соціальні навички;

– науково-дослідна робота;

– самостійна робота.

12. Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: іспит, стандартизовані тести, презентації, підбір та проведення психодіагностичних методик дослідження, реферати, презентація власних досліджень.

13. Критерії оцінювання

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів здійснюється за 100-бальною шкалою, що використовується в ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України з переведенням в оцінку за рейтинговою шкалою – ЄКТС та в 4-бальну шкалу.

**Таблиця відповідності результатів оцінювання знань
з навчальної дисципліни за різними шкалами**

Накопичувальна 100-бальна шкала	Рейтингова шкала ЄКТС	4-бальна шкала
90–100	А	відмінно
80–89	В	добре
65–79	С	

55–64	D	задовільно
50–54	E	
35–49	FX	незадовільно
0–34	F	

14. Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі: фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, розгляду практичних ситуацій, підбору методик психологічного дослідження.

Підсумковий контроль проводиться у формі підсумкової модульної роботи та іспиту.

15. Розподіл та накопичування балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Вид навчальних занять		Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Загальна максимальна сума балів за видами занять
Модуль 1	I. Поточний контроль			
	Лекції	14	0	0
	Семінари, (практичні заняття)	17-1	16*2	32
	Індивідуальні завдання	-	8	8
	II. Підсумковий контроль			
	ПМР	1	20	20
	Іспит	1	40	40
Разом за модуль 1				100

Примітка: за виконання творчих робіт з навчальної дисципліни здобувачу можуть нараховуватися додаткові, заохочувальні бали. Сума заохочувальних балів не має перевищувати 20. Максимально можлива сума підсумкової оцінки з дисципліни (з урахуванням додаткових заохочувальних балів) – 100 балів. Види творчих робіт та критерії щодо їх оцінювання наведені у методичних вказівках щодо виконання індивідуальних завдань здобувачів вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» (розділ «Заохочувальне оцінювання») на кафедрі психології діяльності в особливих умовах.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми освітнього процесу:

- поточне оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять;
- оцінка (бали) за індивідуальну роботу;
- оцінка (бали) за виконання творчих робіт;

– підсумковий контроль успішності.

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському (практичному) занятті. Він передбачає оцінювання теоретичних знань та практичних умінь здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу).

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському (практичному) занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 2 балів):

2 бали – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна, наведено переконливу аргументацію, використовуються професійні терміни.

1 бал – завдання виконане частково, допущені значні помилки при аргументації, використана термінологія плутана.

0 балів – завдання не виконане.

Викладачем оцінюється повнота розкриття завдання, цілісність, системність, логічна послідовність відповіді, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання.

Підсумкова модульна робота є складовою підсумкового контролю і здійснюється через проведення аудиторної письмової роботи під час проведення останнього семінарського заняття в межах окремого залікового модуля.

Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з трьох запитань. Відповіді на поставленні завдання здобувачів повинні відображати вільне володіння обсягом матеріалу, передбаченим програмою, зокрема, вміння застосовувати його на практиці (у вигляді наведення прикладів, розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію щодо них, вміння використовувати міжпредметні зв'язки.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольних робіт (оцінюється в діапазоні від 0 до 30 балів по 10 балів за питання):

10 балів – питання розкрито в повному обсязі, відповідь вірна, наведено переконливу аргументацію, використовуються професійні терміни, наявний творчий підхід.

9-8 бали – питання розкрито вірно, але обґрунтування відповіді недостатнє, професійна термінологія використана вірно.

7-6 бали – питання розкрито уцілому вірно, допущені помилки при аргументації, використана термінологія вірна.

5-4 бали – питання розкрито частково, допущені значні помилки при аргументації, використана термінологія плутана.

3-1 бал – питання розкрито на рівні окремих фрагментів, аргументація відсутня.

0 балів – питання не розкрито.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі та проводиться у формі іспиту.

Кожен варіант підсумкового контролю складається з двох питань теоретичного та одного питання практичного характеру. Відповіді на поставленні завдання здобувачів повинні відображати вільне володіння

обсягом матеріалу, передбаченим програмою, зокрема, вміти застосовувати його на практиці (у вигляді наведення прикладів, аналізу психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

Критерії оцінювання знань здобувачів на підсумковому контролі (оцінюється від 0 до 40 балів):

40 балів – здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив зміст поставлених завдань;

39-30 бали – здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст поставлених завдань. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки;

29-19 балів – здобувач в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

18-1 балів – здобувач частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – здобувач не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту поставлених завдань.

У разі не згоди із результатом підсумкового контролю або порушенням процедури його проведення здобувач має право на їхнє оскарження. Порядок такого оскарження викладений у Положенні про організацію освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України.

Оцінювання самостійної роботи. Результати самостійної роботи спеціально не оцінюються, але виявляються під час діагностики знань з навчальної дисципліни. Навчальний матеріал дисципліни, засвоєний у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль, передбачений робочим навчальним планом, разом з іншим навчальним матеріалом дисципліни і оцінюється за критеріями відповідного підсумкового контролю.

Оцінювання індивідуальних завдань з дисципліни здобувачів: денної форми навчання здійснюється в діапазоні від 0 до 8 балів, заочної – від 0 до 40 балів і залежать від форми виконання індивідуального завдання, наприклад:

Реферат, доповідь: 3 бали – у роботі здобувачі правильно виокремили основні положення з різних джерел, логічно та структурно об'єднали їх, коротко проаналізували та зробили ґрунтовні узагальнюючі висновки. Дотримано усі вимоги щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що включає вітчизняні та іноземні літературні джерела;

2 бали – у роботі здобувачі в цілому правильно виокремили основні положення кожного з джерела, але не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Дотримано більшість вимог щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що

складається лише з вітчизняних літературних джерел;

1 бал – у роботі здобувачі фрагментарно виокремили основні положення кожного з джерела, не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Не дотримано вимог щодо структурної побудови роботи. Список використаної літератури оформлений не вірно або відсутній;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Підготовка огляду певної наукової проблеми/аналізу ситуації:

5 балів – робота виконана у повному обсязі із чітким дотриманням визначеної структури. Робота містить ґрунтовний аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

4 бали – робота виконана у повному обсязі із дотриманням визначеної структури за виключенням деяких елементів. Робота містить аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

3 бали – робота виконана частково із дотриманням визначеної структури, що містить більшість необхідних елементів. Робота містить поверхневий аналіз, висновки та окремі рекомендації з порушеної проблеми;

2 бали – робота виконана частково. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, окремі висновки. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

1 бал – робота виконана на рівні окремих фрагментів. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, висновки зроблені не вірно. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Есе: 3 бали – здобувач створює оригінальний за думкою та оформленням письмовий твір відповідно до навчальної ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; вправно формулює тезу; аналізує різні погляди на той самий предмет, наводить доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних психологічних проблем; приклади переконливі, конкретизовані; цілісний, послідовний і несуперечливий розвиток думки (логічність і послідовність викладу); висновок відповідає запропонованій темі й органічно впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів;

2 бали – здобувач самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст; формулює тезу, що відповідає запропонованій темі; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; наводить доречні аргументи; висновок відповідає запропонованій темі; у роботі виявлені недоліки за двома показниками: тезу чітко не сформульовано, відсутність виразної особистісної позиції, належної її аргументації;

1 бал – побудований текст характеризується фрагментарністю; сформульована теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладів немає або вони не є доречними;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Групова презентація: 3 бали – усі ідеї подані таким чином, що демонструють глибокі знання здобувачів про предмет дослідження і здатність мислити логічно. Тема презентації чітко визначена і добре розроблена. Презентація має зрозумілу і логічну структуру, організована. Дотримані прийняті норми культури презентації, автори творчо підійшли до її оформлення. Робота не переобтяжена текстом. Наявні гіперпосилання працюють коректно. Усі учасники групи беруть активну участь у висвітленні презентації;

2 бали – більша частина ідей подані таким чином, що демонструють значні знання здобувачів про предмет дослідження і здатність мислити логічно. Тема презентації доволі чітко визначена і задовільно розроблена. Презентація має зрозумілу і логічну структуру, у достатній мірі організована. Дотримані прийняті норми культури презентації. Робота дещо переобтяжена текстом, що ускладнює її сприйняття. Наявні гіперпосилання працюють. Переважна більшість учасників групи беруть участь у висвітленні презентації;

1 бал – більшість ідей у презентації виражені нечітко. Тема визначена нечітко і розроблена з помилками. Презентація має порушену структуру або взагалі її не має. Зустрічається багато порушень прийнятих норм культури проведення презентації. Окремі учасники групи або лише один з них може пояснити викладені ідеї;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлені факти академічної не добросовісності.

Проектна діяльність: 5 балів – робота виконана у повному обсязі на актуальну та практично значущу тему. Наявний творчий підхід до вирішення проблеми. У роботі правильно визначено об'єкт та предмет дослідження. Обґрунтовано використано доцільні методи. Містяться відповідні висновки з якісними і кількісними даними. Презентація проекту містить необхідний ілюстраційний матеріал, доповідач вільно орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання;

4 бали – робота виконана у повному обсязі на актуальну та практично значущу тему. У роботі правильно визначено об'єкт та предмет дослідження. Доцільно використано методи. Містяться відповідні висновки. Презентація проекту містить необхідний ілюстраційний матеріал, доповідач орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з незначними помилками;

3 бали – робота виконана. У роботі визначено об'єкт та предмет дослідження, що потребують уточнення. Доцільно використано методи. Містяться відповідні висновки. Презентація проекту містить ілюстраційний матеріал, дещо перевантажений текстом, доповідач переважно орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з помилками.

2 бали – робота виконана частково. У роботі невірно визначено об'єкт та предмет дослідження. Використані методи переважно вжито доцільно. Містяться часткові висновки. Презентація проекту перевантажена текстом, доповідач слабо орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з грубими помилками;

1 бал – робота виконана на рівні окремих фрагментів. У роботі невірно визначено об'єкт та предмет дослідження або вони відсутні. Використані методи недоцільні. Містяться часткові висновки. Презентація проекту відсутня, доповідач не орієнтується у поданому матеріалі;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлені факти академічної не доброчесності.

16. Перелік завдань для підготовки до іспиту

1. Дати характеристику віковій психології як науці, визначити її предмет та структуру.

2. Визначити особливості застосування загальнонаукових методів дослідження у віковій психології.

3. Розкрити зміст поняття про вік та дати характеристику віковій періодизації психічного розвитку.

4. Розкрити зміст поняття про сензитивні періоди психічного розвитку особистості. Визначити вікові та індивідуальні особливості розвитку психіки.

5. Проаналізувати біогенетичні теорії вікової психології. Охарактеризувати теорію розвитку вищих психічних функцій Л. Виготського.

6. Проаналізувати персонологічні теорії вікової психології. Охарактеризувати епігенетичну концепцію розвитку особистості Е. Еріксона.

7. Розкрити зміст поняття про філо- та онтогенез, розвиток і формування.

8. Розкрити особливості психіки як динамічної системи та визначити стадії розвитку психіки.

9. Проаналізувати закономірності психічного розвитку людини.

10. Розкрити зміст рушійних сил розвитку психіки.

11. Проаналізувати вікові кризи психічного розвитку людини та їх причини.

12. Дати характеристику особливостям психічного розвитку новонародженого та немовляти.

13. Розкрити зміст кризи першого року життя та визначити особливості її протікання.

14. Проаналізувати розвиток мовлення в немовлячому віці.

15. Проаналізувати особливості психічного розвитку на етапі раннього дитинства.

16. Розкрити зміст кризи трьох років, визначити особливості її протікання.

17. Проаналізувати особливості психічного розвитку на етапі дошкільного дитинства.

18. Розкрити зміст кризи семи років та визначити особливості її протікання.

19. Розкрити взаємозв'язок психічного і фізичного розвитку немовляти.

20. Розкрити зміст поняття про розвиваюче навчання.

21. Визначити умови своєчасного і повноцінного розвитку дитини (за Б. Нікітіним).

22. Дати характеристику особливостям роботи з дітьми старшого дошкільного віку.

23. Визначити та проаналізувати показники психічної незрілості дітей старшого дошкільного віку.

24. Охарактеризувати критерії оцінки можливого відхилення в поведінці дитини.

25. Проаналізувати порушення поведінки: агресивність, пасивність, запальність, гіперактивність.

26. Розкрити зміст поняття психологічної готовності до школи.

27. Визначити аспекти шкільної зрілості.

28. Визначити особливості діагностування психологічної готовності до школи в умовах війни.

29. Дати характеристику розвитку мовлення дитини в дошкільному дитинстві.

30. Охарактеризувати соціальну ситуацію розвитку молодшого школяра.

31. Проаналізувати особливості психічного розвитку молодшого школяра.

32. Розкрити зміст і структуру учбової діяльності у молодшому шкільному віці.

33. Розкрити особливості роботи по розвитку психічних процесів молодшого школяра.

34. Дати характеристику синдрому дефіциту уваги та визначити основні ознаки СДУ.

35. Розкрити особливості роботи з гіперактивними дітьми молодшого шкільного віку.

36. Розкрити особливості пізнавальної сфери ліворуких дітей.

37. Розкрити особливості емоційних порушень в молодшому шкільному віці. Визначити та проаналізувати типи неправильного виховання.

38. Проаналізувати психологічні особливості підліткового віку.

39. Розкрити зміст кризи підліткового віку та визначити шляхи її протікання.

40. Проаналізувати особливості навчання в середніх класах.

41. Проаналізувати психологічні особливості впливу війни на психічний розвиток сучасного підлітка.

42. Розкрити зміст проблеми «пубертатного стрибка» у підлітковому віці.

43. Проаналізувати розвиток самооцінки підлітка. Розкрити зміст поняття про конфліктну самооцінку.

44. Проаналізувати особливості «групи ризику» серед підлітків.

45. Дати характеристику періоду ранньої юності. Розкрити зміст поняття ідентичності та визначити етапи її розвитку.

46. Проаналізувати особливості спілкування в юнацькому віці.

47. Дати характеристику професійному самовизначенню юнаків та дівчат.

48. Дати характеристику особливостям аддиктивної та асоціальної поведінки у юнацькому віці.

49. Визначити закономірності формування основних психічних новоутворень юнацького віку: самовизначення, індивідуальний план роботи

інтелекту.

50. Проаналізувати становлення професійного циклу в ранній дорослості.

51. Охарактеризувати фізичні зміни та функціонування інтелекту в ранньому дорослому віці.

52. Проаналізувати становлення професійної ідентичності у юнацькому віці.

53. Розкрити особливості встановлення близьких взаємин в ранньому дорослому віці.

54. Проаналізувати розгортання батьківських функцій в ранній дорослості.

55. Розкрити зміст та проаналізувати механізми самореалізації в середньому дорослому віці.

56. Розкрити зміст кризи середини життя, визначити особливості її перебігу.

57. Проаналізувати особистісні зміни в середньому дорослому віці.

58. Віковий розвиток дорослого: фактори і закономірності подолання психологічних наслідків війни.

59. Охарактеризувати функціонування особистості людини пізнього дорослого віку.

60. Охарактеризувати вікові особливості переживання травм війни.

17. Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних завдань, попередня підготовка до семінарських та практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

2. Беззастережне дотримання під час занять правил безпеки, вимог охорони праці, санітарно-гігієнічних норм та протиепідемічних заходів.

3. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі освіти, які запізнилися на заняття, до заняття не допускаються).

4. Здобувачі освіти мають право на визнання результатів навчання з дисципліни, набутих у неформальній та/або інформальній освіті.

5. Здобувачі освіти мають право на оскарження результатів підсумкового контролю з дисципліни або процедури його проведення.

6. Здобувачі освіти мають право на самостійний вибір форм і проблематики індивідуальних завдань.

7. При виконанні індивідуальної роботи здобувачі освіти зобов'язані дотримуватись політики академічної доброчесності. У разі виявлення фактів порушення політики здобувачі несуть персональну відповідальність згідно із законодавством України та нормативними документами НУЦЗ України.

18. Рекомендовані джерела інформації

Нормативні документи

1. Стандарт вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 565.

2. Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія» підготовки здобувача на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України.

Базова література

1. Вікова психологія: Навч. посіб. / Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 376с.

2. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія: Навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2016. 360 с.

3. Спіркіна О. О., Фомич М. В., Кришталь М. А. Вікова психологія та геронтопсихологія: курс лекцій. Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля, 2019. 342 с.

4. Ушакова І. М. Вікова психологія: курс лекцій. Харків: НУЦЗУ, 2016. 123с.

Допоміжна література

1. Визначення психологічної готовності дітей до шкільного навчання. Інструктивно-методичні матеріали до лабораторних занять з психодіагностики /Укладачі: Загурська І.С., Майстренко Т.М. Житомир, 2011р. 28 с.

2. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. Посібник Київ : Центр учб.літ., 2018. 111 с.

3. Заброцький М. М. Вікова психологія: Навч. посібник: МАУП, 2002. 104 с.

4. Долинська Л. В. Геронтопсихологія: Практикум. Хрестоматія / Л.В. Долинська, Л. М. Співак. К.: Каравела, 2012. 240 с.

5. Кацавець Р.С. Вікова психологія: навч.посібник К.: Алерта, 2019. 112с

6. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.

7. Максимова Н. Ю. Соціально-психологічний аспект профілактики адитивної поведінки підлітків та молоді / Н.Ю. Максимова, С. В. Толстоухова. К., 2000. 200 с.

8. Павелків Р. В. Вікова психологія. К.: Кондор, 2015. 469 с.

9. Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія. Суми, 2007. 330 с.
10. Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. Вікова психологія : навч. посібник. Київ: Центр учб. літ., 2018. 375с
11. Чередниченко Т.В., Рябоконт В.В. Кризова ситуація як джерело розвитку особистості. *Вісник національного університету оборони України*. Київ, 2021. №1 (59). С. 151-158.
12. Щотка О. П. Вікова психологія дорослої людини : навч. посіб. / О. П. Щотка ; Ніжин, держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. Ніжин : РВВ НДПУ ім. М. Гоголя, 2001. 194 с.
13. Bromley D.B. The psychology of human ageing. L., 2014. 452 p.
14. Scheie K. W. The impact of longitudinal studies on understanding development from young adulthood to old age. *International Journal of Behavioral Development*. 2000. № 24. P. 267-275.

Інформаційні ресурси:

1. <https://onlinetestpad.com/ua/tests/psychological>
2. <https://psyttests.org/test.html>
3. <https://childdevelop.com.ua/>
4. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Розробник:

старший викладач кафедри психології
діяльності в особливих умовах

Тетяна ЧЕРЕДНИЧЕНКО